

NA CESTĚ K VYTVOŘENÍ NOVÉHO SOCIALISTICKÉHO ČLOVĚKA

Konference k 70. výročí postátnění (nejen) zemských muzeí v Československu

Úterý 10. září 2019, 13.00–17.00 hodin

Slezské zemské muzeum, Historická výstavní budova – Müllerův dům, Komenského 2, 746 01 Opava

pořadatelé:

Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně
Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví, Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně
Slezské zemské muzeum, oddělení historického výzkumu – Slezský ústav

PROGRAM KONFERENCE

Petr Beránek

(Muzeum Vysočiny Třebíč – Muzeum řemesel Moravské Budějovice)

Regionální muzeum jako ideologický nástroj v letech 1948–1959

Případová studie vybraných muzejních institucí na jižní a jihozápadní Moravě

Příspěvek se zabývá dopadem komunistické ideologie na regionální muzea na jižní Moravě, zejména ve Znojmě a Moravských Budějovicích, v počátečních letech nástupu diktatury. Uplatňování ideologického paradigmatu se v nich projevilo především proměnou expozic v duchu marxistického pojetí dějin a nově určeným posláním být propagandistickým nástrojem. V průběhu 50. let se pak definitivně projevily mocenské zásahy na životaschopnosti zmíněných institucí. Zatímco původně spolkové moravskobudějovické muzeum upadlo do stagnace, městské znojemské se vyprofilovalo jako okresní vlastivědné zařízení, tvořící základní kostru muzejní sítě v Československu.

Pavel Douša

(Národní zemědělské muzeum – Muzeu českého venkova Kačina)

Organizační činnost Svazu českých muzeí 1945–1953

Od návrhu muzejního zákona k vzorné budovatelské výstavě a k ústředí nového socialistického typu

Příspěvek tematizuje proměnu činnosti Svazu českých muzeí v letech 1945–1953 zejména při přípravách muzejního zákona a organizaci muzejní sítě. Věnuje se činnosti pověřenců, výjimečné roli zemských muzeí 1945–1948, hlavním postavám ve vedení Svazu, popisuje snahu o mezinárodní spolupráci, diskuzi nad muzejním zákonem a vznik Rámcového programu výstavních sbírek vlastivědného muzea.

Tomáš Kavka

(Národní muzeum v Praze)

Zrod a smysl existence stranických muzeí v Praze po roce 1948

S otřesem v roce 1948 přišly nové poměry i do muzejnictví. V oblasti, která potřebuje k budování svůj čas, měly být prováděny rychlé změny, aby dostal režim masový mediální prostředek k výchově lidu. Jelikož bylo nutné ve starších

muzejních institucích nejprve procesy nastavit, byly budovány nové, minulostí nezátížené instituce. V příspěvku si představíme tzv. rudá muzea vážící se k Praze (Muzeum K. Gottwalda, V. I. Lenina), která vznikala v 50. letech 20. století. Budeme se ptát na jejich společenskou funkci, postavení v rámci československé muzejní sítě, logistiku budování či jejich vzory.

Otakar Kirsch

(Ústav archeologie a muzeologie FF MU)

Vstříc vzniku nové muzejní instituce? Průběh a důsledky postátnění Moravského zemského muzea v Brně

Postátnění zemských muzeí znamenalo jeden z prvních významných zásahů komunistického režimu do oblasti muzejnictví, zároveň ale představovalo završení rozsáhlých a nestandardních procesů, které tento typ muzejních ústavů prodělal od roku 1945 (např. dozor nad bývalými německými muzei v pohraničí, převzetí a správa konfiskovaného majetku, působení akčních výborů). Příspěvek se dotkne nejen těchto zásadních „předúnorových“ událostí a samotného průběhu postátnovacího aktu v Moravském zemském muzeu, ale zanalyzuje i jejich dopad na následující vývoj centrální moravské instituce, a to především na základě srovnání s původně zamýšlenými koncepty jejího dalšího směřování.

Pavel Šopák

Slezské zemské muzeum v Opavě

Zdeněk Nejedlý a Slezsko (Glosa k postátnění Zemského muzea v Opavě)

Proč se mezi Zemskými muzei, které v roce 1949 převzal stát do své péče, ocitlo také muzeum opavské? Vždyť v té době již Země slezská neexistovala a suplovala ji expozitura brněnského Zemského národního výboru v Ostravě: bylo by tedy logičtější nárokovat takové státní muzeum v sídle regionální administrativy! Na tuto otázku se pokusí – hypoteticky – odpovědět příspěvek, který jinak pozorní na vztah Zdeňka Nejedlého jakožto arbitra procesu postátnění muzeí ke Slezsku.

Pavol Tišliar

Ústav archeologie a muzeologie FF MU v Brně – Katedra etnologie a muzeologie FF Univerzity Komenského v Bratislave

Proces poštátnenia slovenských muzeí

Slovenské múzejníctvo stálo prakticky do polovice 20. storočia prevažne na spolkových základoch. Táto skutočnosť sa plne odrazila nielen na celkovej úrovni múzejnej práce, ale zároveň aj výrazne limitovala jej ďalší rozvoj. Nedostatok finančných prostriedkov a z toho plynúce existenčné problémy, dobrovoľníctvo, znamenali len prácu v provizórnych podmienkach. Preto patrila myšlienka poštátnenia múzeí na Slovensku už v medzivojnovom období k pomerne často pertraktovaným témam. Až v povojnovom období vznikli na Slovensku podmienky pre prvé významnejšie kroky k ich poštátneniu. Tento proces napokon vyvrcholil na začiatku 50. rokov 20. storočia. Príspevok sa bude venovať hlavným problémom procesu poštátnenia múzeí na Slovensku, poukáže aj na jeho regionálny rozmer.

Tomáš Zapletal

Archív Masarykovy univerzity v Brně

Postátnění Uměleckoprůmyslového muzea v Brně, aneb jak úspěšně zlikvidovat muzeum

Uměleckoprůmyslové muzeum v Brně patřilo mezi nejstarší instituce tohoto typu v Evopě. Bylo ústavem, jehož záběr měl být formálně zemský, avšak úspěšnou a ambiciózní muzejní činností se stalo nepřehlédnutelným subjektem minimálně střeoevropského formátu. Neobyčejně úspěšná muzejní instituce se však stala obětí politických událostí. Vznik národního státu v roce 1918 a postátnění muzea v roce 1949 měly pro instituci fatální důsledky. Jsou ukázkovým příkladem likvidace velké muzejní instituce dle politického zadání.